

מהדורת ברכות טוב

ספר עַרְבֵי נַחַל המבואר

חיבור נפלא על התורה
והוא חלק שני מספר לבושי שרד
שחיבר הרב הגאון הגדול המפורסם החריף ובקי בנגלה ובנסתר חסיד ועניו קדוש ה'
כש"ת מהר"ר דוד שלמה ז"ל
האב"ד דק"ק סראקא מנוחתו כבוד בעה"ק צפת תוב"ב
בעהמ"ח ספר לבושי שרד על יו"ד ואו"ה,

כבר יצא טבעו, מוצפוניו נבעו, בחיבורי טוהר שיצאו להאיר פני תבל ופלאים הפיץ ממועיין,
עוד השאיר ברכה רב אשר אתנו ספון וטמון, לא שזפתו עין, לערך הנשארים הנח
הראשונים הלא כמוהם כאין, וזאת הקרבנו מראשית חיבור הלז על התורה דבריו מסולת
מנוקים, מאמרו מצוף דבש מתוקים, כלול בפרד"ס בחריפות ובקיאות בנגלה ובנסתר,
מעוטר ביראת ה' עליו חופף, ושם לו בסתר, בחכמת הקבלה אלקית של האר"י ז"ל הציב
לו יד בכל מאמר החל רוח ה' לפעמו יבטח כי יניח אל פיהו חכמה הלז וישוב מצרף עמו
נימוקו וטעמו, מברר ומלבן מחזיק בדק ומבאר כל פרט כאשר יבאר הכלל עד תומו.

(שער דפו"ר קארעץ תקפ"ה)

מהדורה חדשה מפוארת, מאירת עינים, מוגהת בהגהה מדויקת ומתוקנת,
נוספו אלפי מראי מקומות וציורים, נפתחו ראשי תיבות וקיצורים,
הקטעים חולקו לפסקאות קצרות, נוספו סימני פיסוק וניקוד,
בתוספת כותרות משנה, והערות ביאור עם ציורים והשוואות לדבריו

יו"ל בס"ד על ידי מכון "אור לישרים" ירושלים – נהריה
שע"י ישיבת אביר יעקב "אור מאיר ושמה" נהריה
שנת תשפ"ד לפ"ק

עֲרֵבֵי נֶחֱלֵל הַמְבוּאָר

להרה"ק רבי דוד שלמה אייבשיץ זיע"א

יוצא לאור על ידי מוסדות אביר יעקב נהריה
מכון אור לישרים ירושלים
בראשות הרב שלמה אביהצירא שליט"א

עורך ראשי

הרב מנחם מנדל פומרנץ

מבקר אחראי

הרב אהרן פיישר

עורך אחראי

הרב פינחס הוניגסברג

עורכים ומבקרים

הרב שמעון צבי כהנא	הרב אהרן יוסף גבירר
הרב שמואל ליבוביץ	הרב שבתאי גולדרינג
הרב אפרים מוינצברג	הרב מנחם מנדל גרינברג
הרב יצחק מאיר מנלה	הרב זושא בן ציון דינקלס
הרב אברהם פיליפ	הרב דוד אריה הידלסהיים
הרב שלום פריד	הרב יהודה ורשבניאק
הרב דוד קניגסופר	הרב יהושע זילברברג
הרב חיים מרדכי רייזנר	הרב לוי יצחק טווערסקי
הרב אהרן רייכמן	הרב שמחה בונים טשאדני
הרב נחום רייפן	הרב יעקב יוסף טשערסקי
הרב ישראל שפירא	הרב שאול חיים זדי
הרב יוסף שרייבער	הרב יהונתן כהן

פרקי תולדות: הרב יהושע זילברברג

עימוד: הרב אהרן דירנפלד ניקוד: נקודה

נסדר ע"י ממלכת התורה "עוז והדר"
בנשיאות הגאון הצדיק רבי יהושע לייפער שליט"א
אבדק"ק "באר משה" מאנסי

הפצה והזמנות: 'היכלי תורה'

בארץ ישראל: טל': 02-9924603 פקס: 03-5435884
באררה"ב: טל': (718) 437-0054 פקס: (718) 437-3514
באירופה: טל': 44-191-430-0333 פקס: 44-191-430-0555

כל הזכויות שמורות

לישיבת אביר יעקב
אור מאיר שמחה נהריה
רח' אביר יעקב 27
נהריה

הואיל ומושקע במהדורה זו הון רב ויגיעה רבה, לכן ע"פ דין תורה ולהבדיל ע"פ הזכויות בכל המדינות, אנו אוסרים בכל תוקף כל הדפסה צילום והעתקה כולל העתקה חלקית או אחסנה במחשב או מאגר כל שהוא כל חלק מהספר, וכן אין לעשות כל שימוש מסחרי בחומר הנדפס ובהוספות. הספר נמכר רק על מנת שלא יעשה בו שימוש שלא כדין. ושארית ישראל לא יעשו עולה.

נדפס בארץ ישראל

על נייר חו"ל
שאין בו חשש חילול שבת

Printed in E. Israel

הארות והערות יתקבלו בברכה
מכון אור לישרים
רח' יוסף חכמי 30 ירושלים
פקס: 03-5423180

פְּרִשְׁת בְּרֵאשִׁית

תקס"א

איך יתכן חזרה אצל השי"ת

בְּרֵאשִׁית בְּרֵא אֱלֹהִים כו' (6 ב). כְּתַב רַש"י ז"ל, בַּתְּחִלָּה עָלָה בַּמַּחְשְׁבָה לְבְרֵא אֶת הָעוֹלָם בְּמִדַּת הַדִּין וְרָאָה שְׂאִין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם הַקְּדִים מִדַּת הַרַחֲמִים וְשִׁתְּפָה לְמִדַּת הַדִּין וְהֵינּוּ דְכֹתִיב (ד ב) **בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם**, עַד כָּאן. וְהוּא תְמוּנָה, כִּי הָאִישׁ הַמִּתְחִיל לַעֲשׂוֹת אֵיזָה דָּבָר בְּסַגְנוֹן אֶחָד וְלִבְסוּף חֲזָר בּוֹ וַעֲשָׂאָהּ בְּסַגְנוֹן אַחֵר יִהְיֶה לְאֶחָד מִשְׁנֵי סְבוּת, אוֹ כִּי כְּבֵד עָלָיו הַדָּבָר בְּסַגְנוֹן הָאֶחָד וְהוּא עֵינָּה וְיִגַע וְיֵרָא כִּי לֹא יוּכַל לַעֲשׂוֹתוֹ כֶּף, לְכֵן עוֹשֶׂה בְּסַגְנוֹן הָאַחֵר^א, אוֹ שְׂרָאָה שְׁלֵא טוֹב שִׁיְהִיָּה הַדָּבָר כֶּף וּמִתְחִלָּה לֹא הֵבִין לְקַצֵּר שְׁכֻלוֹ^ב. אֲבָל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לֹא יַעֲרַף וְלֹא יִיגַע וְאֵין חֶקֶר לְתַבּוּנָתוֹ^ג (שְׁעִי מ כח)^ד ו'מְגִיד מִרְאשִׁית אַחֲרִית' (סס מו י)^ה, אֵיךְ יִתְכַן בּוֹ חֲזָרָה חֵס וְשְׁלוֹם שִׁיחֲזוֹר בּוֹ מִמַּחְשְׁבָתוֹ הָרֵאשׁוֹנָה^ו.

העליונים נבראו בדין והתחתונים בשיתוף הרחמים וְאִזְלָם אֲמַתַּת הָעֲנִיָּן מֵה שְׁנִרְאָה לְעֲנִיּוֹת דְעֵתִי, דְהָאִי 'תְּחִלָּה' שְׁכַתְּב רַש"י ז"ל אֵין הַפְּנִיָּה קוֹדֵם בְּזִמְנָן, וְאִכִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְמַעְלָה מִהַזְמַן, אֲלָא הַפְּנִיָּה קוֹדֵם בְּמִדְרָגָה וּמַעְלָה^א. וְהָעֲנִיָּן הוּא, כִּי כְמוֹ שְׁבִדְבָר הַשֵּׁם נִתְהַוָּה אוֹתוֹ הַדָּבָר אֲשֶׁר דָּבַר, כִּי בְּאֶמְרוֹ (16 ב) **יְהִי רְקִיעַ נְבֵרָא הֶרְקִיעַ**, וּבַעֲשָׂרָה מְאָמְרוֹת נְבֵרָא הָעוֹלָם (16 ב) **פ"ה מ"ב**, וְאִכִּי בְּמַחְשְׁבָתוֹ כְּכִיכּוֹל יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ נִתְהַוָּה גַּם כֵּן הַדָּבָר הַהוּא שְׁעָלָה בְּמַחְשְׁבָתוֹ^ב, אֲלָא שֶׁהוּא הַוְיָה דְקָה מִן הַדְּקָה וְרוּחַנִיּוֹת, וְהִיא מְדַרְגָּה הָעֲלִיוֹנָה, וּמִמְנָה נִשְׁתַּלְשְׁלוּ כָּל הָעוֹלָמוֹת עַד טְבוּר הָאֶרֶץ (כִּי גַם הַדְּבוּר נִשְׁתַּלְשַׁל מִהַמַּחְשְׁבָה), וְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת רֵאשִׁית הַמַּחְשְׁבָה זוֹ הִיא רֵאשִׁית הַהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת^ג. נִמְצָא שְׁבַע עוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים אֲשֶׁר נִתְהַוּוּ מִמַּחְשְׁבָתוֹ הוּא בְּמִדַּת הַדִּין, אֲבָל בְּסוּף

ביאורי החסידות

לפ"י אמוך ד"ה עקב"א). ז. כְּלוּמַר, שְׂאִין הַכוּוּנָה שְׁבַתְחִילָה רַצָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבוֹרֵא אֶת הָעוֹלָם בְּמִדַּת הַדִּין, וְאַחַר כֵּךְ חֲזָר בּוֹ וְשִׁתְּפָה עִמָּה מִדַּת הַרַחֲמִים, אֲלָא שֶׁהַשֵּׁלֵב הָרֵאשׁוֹן בְּבִרְיָאָה הִיָּה בְּמִדַּת הַדִּין בְּלִבְדָּה, וְשֵׁלֵב זֶה נְבֵרָא בְּמַחְשְׁבָה בְּלִי דִּיבּוּר וּמַעֲשָׂה, וְהַשֵּׁלֵב הַשֵּׁנִי בְּבִרְיָאָה הִיָּה בְּשִׁתּוּף שֶׁל מִדַּת הַרַחֲמִים עִם מִדַּת הַדִּין, וְכִפִּי שֶׁמִּבְּאֵר רַבִּינוּ לְהֵלֵן. ח. כֹּאשֶׁר חָשַׁב הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דְבַר, מִיָּד נְבֵרָא אוֹתוֹ דְבַר בְּמִצִּיאוֹת. ט. הַבְּרִיאָה שֶׁנְּבֵרָא מִמַּחְשְׁבָתוֹ יִתְבָּרַךְ הִיא מִצִּיאוֹת רוּחַנִיּוֹת מְאֹד, וְהִיא הַדְּרָגָה הָעֲלִיוֹנָה בְּיִתְרָה בְּבִרְיָאָה שֶׁמִּמְנָה נִשְׁתַּלְשְׁלוּ כָּל שְׂאֵר הַמְּדִרְיָגוֹת שֶׁל הַבְּרִיאָה.

ציוני החסידות

זֶה בְּאַלְשִׁיךְ: כִּי טֵרַם הִיּוֹת מִצִּיאוֹת הוּיָה גְשִׁמִּית לֹא שְׁמַיִם וְלֹא אֶרֶץ, בְּעֵלוֹת בְּמַחְשְׁבָה לְבוֹרֵאם, נְבֵרָא בְּמַחְשְׁבָה מִצִּיאוֹת שְׁמַיִם וְאֶרֶץ אֶךְ בְּדִקּוֹת כְּפִי יַחַס הַמַּחְשְׁבָה. אֶךְ עֲדִיין לֹא נִתְעַצְמָה הַבְּרִיאָה לְהִיּוֹת עֲשִׂיָּה בְּעַצְמָה, כִּי אִם בְּדִקּוֹת מַעֲיָן רוּחַנִיּוֹת הִיָּתָה.

וְרֵאָה גַּם בְּאוּר הַחִיִּים (אוֹת טו) שְׁכַתְּב: וְלִשְׁנֵיהֶם יִתְיַחַס לְשׁוֹן בְּרִיאָה בֵּין מַה שְׁעָלָה בְּמַחְשְׁבָתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּרִיאָה תְּקֵרָא בֵּין כְּשִׁיעִתָּה לְפִועֵל. ע"כ. וּבַהֲרַבָּה סְפָרִים בִּיאָרוּ עַל פִּי הָאֲרִיז"ל (פִּי עַן חִיִּים שְׁעֵר הַסּוּפֵר פ"ה) שֶׁבְּרֵאשׁ הַשְּׁנָה אוֹמְרִים 'הַיּוֹם הָרַת עוֹלָם' מִשּׁוּם שֶׁאֵז עָלָה בְּמַחְשְׁבָה לְבוֹרֵא אֶת הָעוֹלָם (מוֹס' ר"ה מ. ד"ה מִמָּאן) וְהוּא כְמוֹ הַהֲרִיזוֹן שֶׁל הָעוֹלָם, וְלִכֵּן אוֹ יוֹם הַדִּין מִשּׁוּם שֶׁאֵז עָלָה בְּמַחְשְׁבָה לְבוֹרֵא בְּמִדַּת הַדִּין.

א. וְלִכֵּן חֲזָר בּוֹ מִמַּחְשְׁבָתוֹ הָרֵאשׁוֹנָה כִּיּוֹן שִׁיּוּדַע שְׂאִין בְּכּוּחוֹ לְהַשְׁלִים עֲשִׂיּוֹת בְּסַגְנוֹן שְׂרַצָּה. ב. וְעַתָּה עֲמַד עַל הַדְּבַר שְׂאִינוֹ טוֹב לַעֲשׂוֹתוֹ כְּמוֹ שְׁחֻשָׁב בְּתַחֲלִילָה, וְלִכֵּן חֲזָר בּוֹ. ג. רֹצֵה לִזְמַר כּוֹה דְלֹא שִׁיךְ אֲצִלוֹ יִתְבָּרַךְ לִיאֹת וְעִיפּוֹת וְאִינוֹ צָרִיךְ לְשׁוֹת מִמַּחְשְׁבָתוֹ מַחֲמַת שְׂאִינוֹ יוּכַל לַעֲשׂוֹתוֹ ח"ו. ד. וְזוֹהָ רֵאִיָּה שֶׁהַקְּב"ה יָדַע וְהֵבִין מִתְחִילָה שֶׁטוֹב לַעֲשׂוֹתוֹ כֵּךְ הוּא מְגִיד מִרְאשִׁית הַדְּבַר עַד אַחֲרִיתוֹ. ה. כִּיּוֹן דְלֹא שִׁיךְ בּוֹ אַחַת מִשְׁנֵי הַסִּיבוֹת הַג"ל. ו. רֵאָה גַּם מַה שְׁכַתְּב רַבִּינוּ בִּישׁוּב קוּשִׁיא זֶה לְהֵלֵן בְּפִרְשָׁה (ד"ה נִלָּא אֱלֹהִים ה' וְלִפִּי פְּטוּוֹ יִצְחָר), וּבְפִרְשַׁת אֲמוֹר (דִּישׁ

וְאִן כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְמַעְלָה מִהַזְמַן. הָעֲנִיָּן מְבוֹאֵר בְּרֵאשׁוֹנִים, רֵאָה בְּמִדַּת נְבוּכִים (מ"ג פ"ג): וְהַזְמַן עֲצֻמוֹ גַּם כֵּן מִלְּלַל הַנְּבֵרָאִים, כִּי הַזְמַן נִמְשָׁךְ אַחֵר הַתְּנוּעָה וְכו'.

וּבַסְּפָר הַעִיָּקְרִים (מִמָּמַר 3 פ"ח): שְׂאִין לוֹ הַתְּלוּת בּוֹמֵן, וּבִיאָרוּ, שֶׁהוּא נִמְצָא קוֹדֵם מִצִּיאוֹת הַזְמַן וְאַחַר מִצִּיאוֹת הַזְמַן וְלוֹה יִהְיֶה כְּחוֹ בְּלַתִּי בְּעַל תְּחִלַּת וְכו'.

וְרֵאָה גַּם בְּשִׁל"ה (שְׁעֵר הָאוֹמִיּוֹת אוֹת א' אִמַּת וְאוֹמִיָּה הַעִיָּק הַרְעִיעַ): 'אֵין עַת לְמִצִּיאוֹתוֹ' כִּי הוּא לְמַעְלָה מִזְמַן, וְאֵף לְמַעְלָה מְסוּדֵר זְמַנִּים. וְרֵאָה עוֹד בְּרַמְב"ם (יְסוּדֵי הַמּוֹרֵה פ"ה ה"ה): וְאִינוֹ מְצוּי בּוֹמֵן עַד שִׁיְהִיָּה לוֹ רֵאשִׁית וְאַחֲרִית וּמִנֵּין שְׁנַיִם. ע"כ. וּבַסְּפָר מְגַן אֲבוֹת לְרַשְׁב"ץ (פ"ה מ"ב).

וְזוֹ כֵּךְ בְּמַחְשְׁבָתוֹ כְּכִיכּוֹל יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְכו'. רֵאָה מַעֲיָן

אֱלֹהִים אֲרִיז וְשָׂמִים, דְּהֵיִינוּ בְּצִאתוֹ לְעִשְׂיָה שֶׁהוּא
סוֹף הַמַּעֲשֶׂה כְּתוּב שָׁם 'הַיְוִיָּה אֱלֹהִים' י.

למה הקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה
וְזֶהוּ וַיִּהְיֶה עִמָּם דְּאָמְרוּ חֲז"ל (ינמות קכא): וַיִּשְׁתַּקְדּוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא מְדַקְדֵּק עִם הַצְּדִיקִים כְּחוֹט הַשְּׂעֵרָה,

הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת סוֹף הַמַּעֲשֶׂה הַקָּדִים מִדַּת הַרְחֵמִים,
וַיִּפִּי שָׁם יֵשׁ רַע וְלֹא יוֹכְלוּ לְהִתְקִים בְּמִדַּת הַדִּין,¹
וַיִּוְלָכֵן כָּאֵן כְּתִיב בְּרָאשִׁית הוּא רֵאשִׁית הַמַּחֲשָׁבָה
'רֵאשִׁית חֲכָמָה' י, וְכִמּוֹ שֶׁתִּרְגַּם יוֹנָתָן 'בְּחֻכְמָתָא'
שֶׁהוּא סוֹד הַמַּחֲשָׁבָה י, שָׁם בְּרָא אֱלֹהִים וַיִּהְיֶינוּ
מִדַּת הַדִּין, אֲבָל שָׁם כְּתִיב (ד' ז) בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה'

ביאורי החסידות

'ראשית חכמה'. יג. גם תיבת 'בראשית' שבתרגום יונתן מפרש
'בחוכמתא', מרמז למה שעלה במחשבה לברוא במדת הדין.
יד. בראשית הבריאה נאמר 'ברא אלהים' כיון שהעולמות
העליונים שנבראו במחשבה נבראו במידת הדין בלבד שמרומז
בשם אלהים, ובסוף הבריאה נאמר 'ביום עשות הוי"ה אלהים,

י. העולמות העליונים שנבראו במחשבה אכן נבראו במידת
הדין, והעולמות התחתונים יותר נבראו בשינוף מידת רחמים
עם מידת הדין. יא. היינו בעולם הזה שרובו רע לא יתקיימו
הנבראים אם ינהגו עממה במדת הדין לבר. יב. 'ראשית'
רומז לבחינת חכמה שנקראת ראשית, כמו שכתוב (ספלט קא י)

ציוני החסידות

באותיות בה' מוצאות הפה, ועדיין לא האציל את האותיות, על כן
האציל את האותיות במחשבה לבד בלא אמירה, לכן א"א לכתוב
אמירה, כי לא היתה על ידי מאמר, ולכן התרגום הוא 'בחוכמתא'.
וראה עוד שם (פר' טזוה ד"ה וטוה טזוה): 'בעשרה מאמרות נברא
העולם' (מגלה טא): ופרך 'והלא ט' הוי"ן, ומשני 'בראשית
נמי מאמר הוא'. וקשה למה לא כתוב 'ויאמר'. אך המאמר הזה
אינו מושג רק המדרגה תחתונה שלו מושג, וזהו התרגום, דתרגום
של דיבור הוא 'ארשת', והדבר ההוא הוא היולי של כל המאמרים,
שכל התשעה המאמרים ממנו באו.

והי היינו מדת הדין. ראה בספרי פרשת ואתחנן (פיסקא ט): בכל
מקום שנאמר ה' מידת רחמים וכו', בכל מקום שנאמר
אלהים הוא מידת הדין.

והי הטעם דאמרו חז"ל שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט
השערה. ראה עוד מש"כ בבת עין (ד"ה גלשית גלא):
פירש רש"י, שבתחלה עלה במחשבה לבראתו במדת הדין וראה
שאינן העולם מתקיים והקדים מדת הרחמים וכו', והיינו דכתיב
'ביום עשות' וגו'. פירוש על דרך המוסר, הנה ידוע שהקב"ה
צמצם אורו יתברך וברא העולמות, ובתחלה צמצם אורו יתברך
וברא עולם העליון באות יו"ד, אחר כך צמצם עוד יותר עד שברא
עולם עולם הגשמי באות ה"א, ורמז באות ה"א שיש בו פתח לצאת
לרמז שיש בו הבחירה שכל הרוצה לצאת יצא וכשירצה לחזור
בתשובה ולכנס לבחינת קדושה יש בו פתח לכנס והקב"ה יקבלו
בתשובה כמאמר חז"ל, אבל עולם העליון שיש בו קדושה ביותר
אין בו תשובה, כי הקב"ה מדקדק עם הצדיקים ועם המלאכים
כחוט השערה, שנענשים על השוגג כמאמר הכתוב 'וסביביו נשערה
מאד', היינו שבכל מקום שיש בו קדושה ביותר שם הוא הדקדוק
ביותר, ובכל מקום שאין הקדושה כל כך גדול מגדול הצמצום יש
בו יותר בחינת רחמים וקבלת תשובה, ולכן עולם הבא אין בו
בחינת תשובה לגבי המלאכים כי הוא בחינת דין יותר, ועולם הזה
הגשמי יש בו יותר רחמים לכן יש בו בחינת תשובה. וזהו בתחלה
עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין, פירוש שבתחלת
הצמצום ברא עולם העליון במדת הדין היינו בבחינת קדושה גדולה
ושם יש דין ביותר כנ"ל. ואחר כך כשרצה לברוא עולם הזה שהיא
בצמצום האור ביותר והסתר גדול ולא יתקיים בלא בחינת רחמים,
לכן הקדים מדת הרחמים היינו בחינת תשובה כנוצר לעיל.
והי שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה. לשון

והי כי שם יש רע ולא יוכלו להתקיים במדת הדין. ראה בשל"ה
(פר' גלשית טוה טוה) שביאר על דרך זה, וזה לשונו: 'מתחילה
עלה במחשבה לברוא העולם במידת הדין, ראה שאין העולם מתקיים
שיתף הקב"ה מידת הדין במידת הרחמים וכו', קשה וכו' חס ושלום
המלכה היה בדבר חלילה וחס, כי לא בן אדם ויתנהם וכו'. אמנם
שמעו אלי ותחי נפשכם, דעו כי מה שעלה במחשבה מחשבתו
קיימת וכו' וזה מה שאמר 'בראשית ברא אלהים' ופירשו 'מתחילה
עלה במחשבה לברוא את העולם במידת הדין', אין הכוונה מתחילה
עלה כך ואחר כך נשתנה חס ושלום אלא הכוונה תיבת 'בתחילה'
הוא פירוש על תיבת 'בראשית', שכוונתו הוא על שורש הדברים,
כי השורש היא התחלה להתפשטות ממנו, והשורש הוא בנסתר
ובנעלם, ואחר כך הגלוי הוא ההתפשטות מהשורש.

וראה גם בספר מים אדירים ההגרמ"מ משקלוב (עמ' 4 טור ז):
והענין כמ"ש 'בונה עולמות ומחריבן' (קה"ג ג טו), וכתבתי
במקום אחר שהוא בסוד 'מתחילה עלה במחשבה לבראות במדת
הדין וראה שאין מתקיים שיתף מדת הרחמים למדת הדין, וח"ו
'לא איש אל ויכוזב', אלא שמחשבתו מתקיימת לעולם ועד. אך
הענין שרצון הבורא יתברך אי אפשר להשיג רק בהזדככות רב
מאוד שיהא ראוי לקבל האור הטוב ההוא האגנוז, מה שאין כן טובת
העולם הזה שנתמעט מעוט אחר מעוט אפשר לקבל אף שהוא
רשע, אבל אם לא היה הטוב נתמעט והיה העולם הזה מתנהג
בבחינת העולם העליון ואם כן מי שיחטא אפילו במחשבה לא היה
יכול לקבל הטוב ואי אפשר להתקיים העולם בזה, ולכן נתמעט
האור היורד לעולם הזה, והאור הראשון נגנו לצדיקים לעתיד לבא
אימת שידוככו ויהיו ראויים לזה, וזהו שבנה עולמות והחריבן
כלומר שנתבטלו, ואינו מתנהג באותן בחינות בעולם הזה רק ליחיד
סגולה אחר הזדככותן, וזהו וסביביו נשערה מאוד.

וראה עוד בבאר מים חיים שביאר על דרך זו באריכות גדולה.
והי ולכן כאן כתיב בראשית הוא ראשית המחשבה. כידוע
דבראשית נמי מאמר הוא, אך לא כתיב בו 'ויאמר' כי
הוא במחשבה. ראה באור תורה (פר' גלשית טוה גלשית טוה): 'בראשית
נמי מאמר הוא'. וקשה לכתוב ויאמר, ושמעתי פי' ע"ז, כי הנה
ידוע בספרי המקובלים כי ראשית הכל נאצלו האותיות, ואחר כך
באותיות ברא הקב"ה כל העולמות, וזה סוד 'בראשית ברא אלהים
'את', פי' האותיות מא' עד ת', נמצא כי הבריאה ראשונה דהיינו
האותיות בודאי נאצלו במחשבה לבד בלא אמירה, כי אמירה היא

קְדִימָה לְמִדַּת הַרְחָמִים, וּכְשֶׁמִּתְעַלֶּה לְמִדְרָגָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה יוּכַל לְהִתְקַיֵּם בְּמִדַּת הַדִּין.

כל נברא יש כנגדו בעולם ושנה ונפש

וְזֶה מוּבָן עוֹד יוֹתֵר מִמָּה שֶׁנִּדְעַע מִסְפָּר יִצְרִיָּה (פ"ג מ"ה) וַיִּשְׁפֹּל מִה שֶׁבְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרָא בְּמִשְׁקַל אֶחָד בְּעוֹלָם שָׁנָה נֶפֶשׁ י, וּבְכָל אֶחָד יֵשׁ כָּלָל וּפְרָט וּפְרָטִים עַד אֵין מִסְפָּר, כְּגוֹן בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם יֵשׁ כָּל הַכַּחוֹת שֶׁבְּעוֹלָם וְשָׁנָה, וְזֶהוּ בְּנֶפֶשׁ אִישׁ פְּרָטִי, וְכֵן בְּכָל־לֹחַ נִפְשוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא שְׁעוֹר קוֹמָה אֶחָדִי, וְכֵן בְּכָל־לִי כָּל־לוֹחַ,

כִּי כָּל מֵה שֶׁמִּתְעַלֶּה לְמִדְרָגָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה יֵשׁ שָׁם יוֹתֵר מִדַּת הַדִּין. וְזֶהוּ הַעֲנִין שֶׁנִּדְעַע בְּכַתוּבִים בְּכָל מֵה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (אבות פ"ג מ"ו) 'מִעֲלֶה עָלָיו הַכְּתוּב', הַפְּנוּיָה, דָּאֵף שֶׁעֲדִין אֵין אוֹתוֹ דָּבָר נֶחֱשֵׁב לוֹ לְעוֹן גְּדוֹל כְּזֶה ט, וַיִּמְכַּל מְקוֹם כְּשֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוּצָה לְהַעֲלוֹת נִשְׁמָתוֹ מִמִּדְרָגָה לְמִדְרָגָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה אֲזִי נֶחֱשֵׁב הַדָּבָר לְעוֹן גְּדוֹלִי. וְזֶה הִיא הַפְּנוּיָה שֶׁבְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאִפְן זֶה", כִּי כָּל זְמַן שֶׁהָאָדָם בְּמִדְרָגָה קְטַנָּה אֲזִי לֹא יוּכַל לְהִתְקַיֵּם בְּמִדַּת הַדִּין, לְכֵן בְּאוֹתָהּ הַמִּדְרָגָה יֵשׁ

ביאורי החסידות

מבואר מה ברא הקב"ה בכל אות מהכ"ב אותיות בעולם ובשנה ובנפש, וכתב בפירושו הראב"ד שם (פ"ו מ"ב): 'כי כל מה שיש בנפש תמצא בשנה ובעולם וכן בכל אחת מהם, וראה עוד בציונים. יט. כל בני ישראל הם כמו קומה אחת של אדם, ויש בהם את כל הבחינות שיש בעולם ושנה, כל אחד כנגד בחינה אחרת.

כי העולמות שנבראו על ידי מעשה נבראו בשיתוף עם מידת הרחמים הנרמזות בשם הויה". טו. מצד מדרגתו עתה. טז. ועל הזמן ההוא אמרו, מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, שאז יחשב לו פגם קל כמו חטא גדול. יז. שיעלה במחשבה לבראותו במדת הדין ואחר כך במעשה שיתף מדת הרחמים. יח. בספר יצירה שם (משניות ה-ה וכן נפיקס הגאס)

ציוני החסידות

להיכל אחר]. וכעין דבריו ממש כתב גם בספר באר מים חיים הנוכר לעיל.

ובשער הגלגולים (הקדמה י"ג) כתב: והנה הצדיק אחר פטירתו מן העולם הזה הוא מוכן לעלות במדרגה במעלות גדולות בעוה"ב, אבל לא בפעם אחד, האמנם תכף אחר פטירתו יענישוהו למרק העונות היותר חמורים אשר לו, ואז יכניסוהו במחיצה אחת במעלה, ובהגיע תור עלייתו למחיצה יותר עליונה, יחזורוהו להענישו למרק החטאים היותר קלים מן הראשונים, ואז יעלה במדרגה שנית יותר עליונה, אח"כ יחזרו להענישוהו עוד על דקדוקי מצות שהם כחוט השערה, בסוד וסביביו נשערה מאד, ואז יעלוהו במחיצתו האמיתית הראוייה אליו.

וראה עוד מה שהרחיב רבינו בענין זה להלן (מקס"ג ד"ה ומה מאד ממקו) ובהמובא בציונים שם.

וזהו שכל מה שברא הקב"ה ברא במשקל אחד בעולם שנה נפש. ראה גם בתולדות יעקב יוסף (נהקדמה): שכתב הראב"ד בספר יצירה בסוד עולם שנה נפש, כי האדם נקרא עולם קטן, וכמו שיש קומה שלימה ברמ"ח אברים ושס"ה גידים בכללות פרצוף העולם, כך יש בשנה, וכן בנפש האדם שייכים כל רמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה, רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו.

וראה עוד במאור עינים (פר' ושלמ ד"ה על קן לא יאלנו): נודע כי בסוד עש"ן שהוא עולם שנה נפש, בכל אחד יש קומה שלימה מרמ"ח אברים ושס"ה גידים מעין קומה שלהם, כמ"ש הראב"ד בפירושו לספר יצירה על פסוק 'והר סיני עשן כולו' (שמות יט ט), שתיבת עש"ן מרמז על עולם שנה נפש, כי כמו שיש בנפש קומה מרמ"ח אברים ושס"ה גידים, כן יש בעולם, כמו שמצינו שנקראת הארץ בשם אברים, 'טבור הארץ', ו'פי הארץ', 'ערוות הארץ', וכן בשנה הימים מיוחדים.

הגמרא: 'וסביביו נשערה מאוד' (מגלים ג א) מלמד שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו כחוט השערה, ר' חנינא אמר מהכא (טס פט מ) 'אל נערץ בסוד קדושים רבה ונורא על כל סביביו'.

וזהו מכל מקום כשהקב"ה רוצה להעלות נשמתו וכו'. ראה בפרדס רמונים (שענו לא פ"ה) שכתב: והענין הוא כי הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה מפני כי כשיעור מעשיו הטובים כן תתעלה נשמתו במעלות הסולם ועם היות שהוא חטא חטא קטן שבעולם אם הפגם הקטן הוא ימנעהו מלזכות אל המדרגה הגדולה והעצומה אשר שם עוצם דקות מעשיו הנה אם לא ישפטוהו ויטהרוהו ממנו הוא מאבד אבוד גדול שמאבד מעשיו הטובים וזכות רחמינותם העולים מעלה מעלה דרך מעלות הסולם מפני החטא ההוא וזה אינו מהראוי. ולכן ה' חפץ למען צדקו ולמען דכאו החלי לזכותו ולנקותו ליכנס אל המדרגה ההיא מדרגת מעשיו ולכן הקב"ה מדקדק עם הצדיקים, וזהו מעלת ר' עקיבא כי מעשיו הנכונים היו מגיעים עד המחשבה העליונה והוכרח היות עונשו גדול לעון דק כחוט השערה, כי לפי מעלת המקום שהנשמה מסתלקת לשם כן גדול החטא והעונש. ולכן הראהו הקב"ה למשה רבינו ע"ה שהיו שוקלין את בשרו, שמתוך כך יכיר עוצם מעלת נשמתו, שעם היותו צדיק גמור וגדול תורתו על ידי זה הוצרך לתקון גדול להעלות נשמתו אל מעלת מעשיו שגברו למעלה ראש, ועם כל זאת תמה משה רבינו ע"ה תימא באמרו זו תורה וזו שכרה, שהיה נראה בעיניו עונש גדול, והשיב לו שתוק כך עלה במחשבה, פירושו, כי כך עלה ר' עקיבא במדרגות מעשיו הטובים למדרגת המחשבה ולעלות למעלה בלי שום פגם היה צריך אל העונש הזה [וכמו כן ביאר שם שתפילה שהתקבלה בהיכל אחד עדיין מדקדקים בה אם יכולה לעלות

מקום קדוש אינו סובל דברים לא טובים

וְלִכְן נִבְּיִן דְּבַר זֶה שְׁאָנוּ בּוֹ אֵיךְ הוּא בְּעוֹלָם שְׁנָה נִפְשָׁי. וְהִנֵּה בְּעוֹלָם וַיִּזְדוּעַ שְׁמֵבִית קְדָשִׁי הַקְּדָשִׁים הַשְּׁתֵּת הַעוֹלָם (יומא מ"ד), וְהוּא רֵאשִׁית הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁל אֶרֶץ הַגְּשָׁמִי הַזֶּה, וְהַנִּכְסֵי לְשֵׁם חֵיב מִיָּתֵהּ, רַק פֶּהֱן גְּדוֹל נִכְנָס פַּעַם אַחַת בְּשָׁנָה, וְגַם זֶה בְּטִבְלוֹת וְקִדּוּשֵׁינֵי, וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁהַכֹּהֲנִים לְבַד נִכְנָסִין וְטַעוּנִין קִדּוּשׁ יָדַיִם, וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁגַּם יִשְׂרָאֵל נִכְנָסִין, וַיִּפְנְדוּעַ מַעֲשֵׂר קְדָשׁוֹת שְׁבָאֲרֵץ יִשְׂרָאֵל (כלס פ"א מ"ו), וְכָל אֶחָד קָל מַחְבְּרוֹ, כִּי כָּל מֵה שְׁמַתְרַחַק הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת מְשַׁרְשׁוֹ

הֵינּוּ נִפְשׁוֹת כֹּל בְּנֵי הָאָדָם, וְכַדוּמָה, וְכֵן בְּשָׁנָה יֵשׁ כֹּל פְּחוֹת הַנְּזַפְרִים לְעִיל, וְזֶהוּ בְּשָׁנָה פְּרִטִית, וְכֵן בְּכָלֹת, הֵינּוּ כֹל שְׁנוֹת הַעוֹלָם שִׁתְּאָ אֶלְפֵי שְׁנַיִ, וְכֵן בְּכָלֵי כָּלֹת, וַיְהִינּוּ כֹל הַשְּׁמִטוֹת כְּכָלֵל, שֶׁהֵם סוּדוֹת עֲמָקִים אֵין לָנוּ עֶסֶק בְּאֵלֶה וְלָאוּ כֹל מוֹחָא סְבִיל. וְכֵן בְּעוֹלָם יֵשׁ גַּם בֵּן כְּזֹאת פְּרִט וְכָלֵי, וְאִמְנָם אֵין בְּכָלֵל אֶלָּא מֵה שֵׁיִשׁ בְּפְרִטֵי. וְלִכְן מְטָל עֲלֵינוּ בְּכָל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה לְהַבִּיט כֹּל אֶחָד כְּפִי שְׁכָלוֹ אֵיךְ הַדְּבָר הַהוּא בְּעוֹלָם שְׁנָה נִפְשׁ, וַיִּאֲוִנְדְּבַר מִזֶּה אִם יִרְצֶה הַשֵּׁם בְּכָל מְקוֹם שֵׁיִשׁ שְׁכָלְנוּ הַקְּצָר.

בִּיאוּרֵי הַחֲסִידוֹת

כיון שקשה לבאר את כל העניינים איך הם מקבילים זה לזה בעולם ושנה ונפש, נבאר לכל הפחות בענין זה שאנו עוסקים בו, איך יש אותו גם בעולם וגם בשנה וגם בנפש. כד. וכ"ל זה משום שמקום זה הוא ראשית השתלשלות של כל העולם, ולכן קדושתו גדולה יותר ואינו סובל כל טומאה קלה.

כ. כל שנה מהשיתא אלפי שנין היא כנגד בחינה אחרת שיש בעולם ובנפש. כא. בעולם שלנו יש את כל הבחינות שיש בשנה ובנפש, וכן בכללות כל העולמות יש את כל הכוחות הללו. כב. בכללות העולמות והשנים והנפשות יש את כל הכוחות והבחינות שיש בעולם ושנה ונפש הפרטיים. כג. כלומר,

צִיּוּנֵי הַחֲסִידוֹת

גורם, וארץ ישמעאל רוצחים ידו בכל, וכן אמרו רז"ל בגלעד נפישו רוצחים, וכן כדומה כל מה שיש בנפש יש בעולם. וכן בשנה, כי יש רגע או רגעים או יום אשר שולט ומתגבר בו מדה זו, וביום אחר מדה אחרת, וברגע אחר מדה אחרת, שכל הג' דברים אלו עולם שנה נפש נבראו על משקל אחד ממש, וזה נודע. ע"כ. ובהמשך הדברים שם כתב: ושמור דבר זה, כי זה כלל גדול בכל התורה כולה שכל דברי התורה צריך האדם להשתדל לפי שכלו ולמצוא איך הדברים ההם נמצאים בג' אלה בעולם שנה נפש. הרי ביארנו קצת ענין עולם שנה נפש, והוא כלל גדול בכל התורה וכל הענינים.

ויזו ידוע שמבית קדשי הקדשים הושתת העולם. במשנה (שם נג): משניטל ארון, אבן היתה שם מימות נביאים ראשונים ושתייה היתה נקראת. ובגמרא (שם נד): ושתייה היתה נקראת, תנא שממנה הושתת העולם, תנן כמאן דאמר מציון נברא העולם, דתניא רבי אליעזר אומר עולם מאמצעיתו נברא שנאמר (איזו לא לא) 'בצקת עפר למוצק ורגבים ידבקו'. וברש"י: 'מציון נברא' ציון נבראת תחילה, וסביביה נדבקו רגבים עד סוף העולם מכל צד.

וראה גם בווהר (לן ע"א): אבן שתיה דאיהי נקודה חדא דכל עלמא.

ויזו כנודע מעשר קדושות שבארץ ישראל. לשון המשנה שם: עשר קדושות הן, ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות וכו' עיירות המוקפות חומה מקודשות ממנה וכו' לפנין מן החומה מקודש מהם וכו' הר הבית מקודש ממנו וכו' החיל מקודש ממנו וכו' עזרת נשים מקודשת ממנו וכו' עזרת ישראל מקודשת ממנה וכו' עזרת הכהנים מקודשת ממנה וכו' בין האולם ולמזבח מקודש ממנה וכו' ההיכל מקודש ממנו וכו' קדש הקדשים מקודש מהם וכו'.

ויזו היינו כל השמטות בכלל. ענין השמיטות הוא שיטת המקובלים הראשונים שנרמזה ברמב"ן (ויקרא פ"ג כ"ג) ובספר החינוך (מנוח ע"ג) וברבינו בחיי (ויקרא פ"ג כ"ג) וכן נזכרה פעמים רבות ברקנאטי וספר הקנה וספר הפליאה, לפי שיטה זו העולם יתקיים עד מ"ט אלף שנים, שהם שבע שמיטות, דהיינו שכל שבעת אלפים שנה הם שמיטה אחת, ואנו בשמיטה השניה, והאריז"ל בשער מאמרי רשב"י (על האר"י קלה) ובליקוטי תורה (פ"י קוש"ט) כתב על זה שהוא טעות, אך בהרבה ספרים קדושים הביאו שיטה זו, כמו חידושי החתם סופר (תמיד ל"ג ד"ה ע"ט), בני יששכר (מאמרי מדעי ממנו וא"ז מאמרי ה'), אגרא דכלה (צהרנה מקומות), תפארת שלמה (שעועות ד"ה וי"ג משה), ועוד, ובביאור הגר"א על התקו"ז (מקו"מ מ"א ד"ה ד"ה שבע שמיטות) כתב שמלשון התיקונים משמע כשיטה זו, ובפירוש הרד"ל לפרקי דר"א (פ"ח פ"ח מט) קרא לשיטה זו 'קבלת הגאונים' ופירש על פיה את לשון הפד"א שם.

ויזו ונדבר מזה אם ירצה השם בכל מקום שישגי שכלנו הקצר. בפר' אמור (דע"ג פ"ג אמור ד"ה ונלאה ל') ביאר רבינו ענין זה יותר, וזה לשונו: ונראה לי לבאר כל זה בסוד עולם שנה נפש המבואר בספר יצירה, והענין כי הקב"ה ברא שלשה דברים במשקל אחד, כי ברא נפש האדם ויש בה כחות אלפים ולרבבות, כמו שראינו כל בני אדם למשפחותיהם רבים כחול הים וחלוקים כל אחד ואחד מחבירו בדיעותיו ומדותיו כענין רחמניות ואכזריות, נדיבות וכילות, גאות וענוה, אהבה ושנאה, חדוה ועצבות, ותאוה וכבוד, וכן לרבבות, והכל יש בכח נפש פרטי, דהרי האדם הוא בעל בחירה אל אשר יחפוץ יטנו, ממילא יש הכל בכח כל נפש. וכן כל אלה כחות המדות עצמם הם בכללות העולם, כי יש עיר או מדינה או מקום אשר שם מדה זו שולטת, ומקום אחר שולט שם מדה אחרת, וכמו 'וישב העם בשיטים ויחל העם לזנות' וכתב בווהר הקדוש כי המקום

דִּינָא רְפִיא (וויסר נמננר ללא), וְאַחַר כֵּךְ נִתְמַעַט הַדִּין עַד יוֹם הַכַּפּוּרִים י"י, וְאַחַר כֵּךְ כָּל הַשָּׁנָה נִתְמַעַט עוֹד הַדִּין יוֹתֵר. וְלִכֵּן מִבְּאֵר בְּשִׁלְחַן עֲרוּף הַלְכוֹת יוֹם הַכַּפּוּרִים (א"ח ס' מרג) דְּאָף מִי שְׂאִינוּ נִזְהָר מִפֶּת פְּלִטֵר בְּכָל הַשָּׁנָה בַּעֲשֻׁרְתָּ יָמֵי תְּשׁוּבָה צְרִיף לְזָהָר. דְּלִכְאוּרָה תְּמוּהָ אִם עֲבָרָה הִיא מִי הַתִּירָה בְּכָל הַשָּׁנָה, וְאִם לֹא לְמָה נֶאֱסָרָה בַּעֲשֻׁרְתָּ יָמֵי תְּשׁוּבָה. אֲלֵא הוּא הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבְרַנּוּ, שְׂבֻכָל רֵאשִׁית הַדְּבָר הוּא מֵדַת הַדִּין וְדָבָר קִטְן נִחְשָׁב לְגְדוּלֵי, מֵה שְׂאִין פֶּן בְּכָל הַשָּׁנָה אֵין הַדְּבָר הַהוּא פּוֹגֵם כָּלֵל. וְכֵן בְּכִלּוֹת הַשָּׁנָה, דְּהֵינּוּ שְׂתָא אֲלֵפֵי שְׁנֵי, הִנֵּה רְאִינוּ בְּדוֹרוֹת הָרֵאשׁוֹנִים הִיָּה הַקְּדוּשׁ בְּרוּף הוּא מְדַקְדֵּק יוֹתֵר לְפִי שְׂהִיו צְדִיקִים יוֹתֵרִי.

אדם קדוש יותר פוגם בדבר מועט

וְכֵן עֲנִין וְיִיבֻנְפֵשׁ, שְׂכָל מֵה שְׂמַגִּיעַ לְמִדְרָגָה יוֹתֵר וּמִתְקָרֵב יוֹתֵר לְשֵׁרְשׁוֹ יֵשׁ מֵדַת הַדִּין יוֹתֵר וּפּוֹגֵם בְּדָבָר מוּעָטִי, וְכֵן בְּכִלּוֹת נִפְשׁוֹת

יוֹתֵר יוֹכֵל לְסַבֵּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא טוֹבִים, כִּי רַחֲמִים גּוֹבְרִים שָׁם יוֹתֵר, כִּי אִם הִיָּה הַכֵּל בְּדִין לֹא הִיָּה לוֹ קִיוּם י"י, וְהֶאֱחָרוֹן מַעֲשֵׂר קְדוּשׁוֹת הוּא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נֶאֱמַר בָּהּ (ויקרא כ ט) 'וְלֹא תִקְיָא הָאֶרֶץ אֲתַכֶּם כַּאֲשֶׁר קָאָה הַגּוֹי אֲשֶׁר לְפָנֶיכֶם כִּי כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה עָשׂוּ אֲנָשֵׁי הָאֶרֶץ אֲשֶׁר לְפָנֶיכֶם וַתִּקְיָא הָאֶרֶץ אוֹתָם', לְפִי שְׂאִינָה יְכוּלָה לְסַבֵּל תּוֹעֵבוֹת, וְאֶרֶץ הַעַמִּים שְׂמַרְחַקְתָּ עוֹד יוֹתֵר מִהַשְׂרֵשׁ יְכוּלָה לְסַבֵּלִי. וְיֵשׁ פְּמָה עֲבָרוֹת שְׂחִיכִים עֲלֵיהֶם כָּרַת, וּבְזִמְן שְׂהִיו יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַעוֹבֵר עֲבָרָה הַהוּא הִיָּה נִכְרַת, וְיִיבֻחְחוּץ לְאֶרֶץ פְּעַמִּים אֵינוּ מְקַבֵּל כָּלֵל עֲנֵשׁ בְּחִיּוֹ עַל הַעֲבָרָה, רַק שְׂמוֹר לוֹ הַעֲנֵשׁ לְעוֹלָם הַבָּא י"י, הִרִי לָךְ עֲנִין זֶה בְּעוֹלָם.

בזמן קדוש מדקדקים יותר בדין

וְכֵן עֲנִין זֶה בְּשָׁנָה. כִּי וְיִיבֻנְדַע שְׂעֻשְׁרֵת יָמֵי תְּשׁוּבָה הֵם פְּעַנִין עֲשׂוֹר קְדוּשׁוֹת הַלֵּל, וְיִיבֻנְדַע שְׂיֹם א' דְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה הוּא דִּינָא קְשִׁיָּא וְיֹם ב' הוּא

ביאורי החסידות

פ"ד) שם מבואר שהנסירה היא המתקת הדינים שבזכר שיהיו רק בנוקבא, ושם (פ"ה) נתבאר שבכל יום ויום מתרבה הנסירה, ויותר חלקים מהזכר מתמתקים מהדינים ונעשים חסידים. כט. ולכן אז אפילו אכילת פת פלטר נחשבת לעון גדול. ל. ועם הדורות האחרונים הקב"ה נוהג יותר במידת הרחמים, כיון שאינם גבוהים כל כך. לא. כמו שיבאר רבינו להלן שיש באדם שכל מחשבה דיבור ומעשה, ועל השכל צריך לשמור יותר מהמחשבה, ועל המחשבה יותר מהדיבור, ועל הדיבור יותר מהמעשה.

כת. כמו שביאר רבינו לעיל שכל שהבריאה משתלשלת יותר כך יש בה יותר רע, ולא היה יכול לעמוד במידת הדין, ולכן שם נוהג הקב"ה יותר ברחמים. כו. ארץ העמים רחוקה יותר מהשורש [שהוא אבן השתיה שמשם הושתת העולם] ויש בה יותר רע, וממילא שם נוהג הקב"ה ביותר רחמים מבארץ ישראל, ולכן ארץ העמים יכולה לסבול יותר מארץ ישראל. כז. וגם זה משום שארץ העמים יכולה יותר לסבול תועבות, כנ"ל. כח. בכל יום מעשרת ימי תשובה מתמעט הדין יותר, עד יום הכפורים שבו הדין הכי מועט. ראה בפרי עץ חיים (שער ר"ה

ציוני החסידות

וראה עוד (מקן ל): אית דינא קשיא ואית דינא רפיא, דינא קשיא תקיף, דינא רפיא חלש.

ויו' בנפש וכו'. כדברים הללו ממש כתב בספר תולדות יצחק (ס"ג פרק לא עמ' קפ"א נה"ג), וזה לשונו: ומזה תבין שכל שהמקום מקודש יותר שם מדת הדין והגבורות שולט בו יותר, וכן תראה בג' הנ"ל עול"ם שנה"ה נפ"ש. בבחינת העולם ידוע שעוני ויסורי ארץ ישראל מבחר העולם המה ביותר מכל חלקי העולם, על כן בהליכת ישראל במדבר שהיה הליכתם שם בהשגחה פרטיות ומוקפים בקדושה מכל צד בסוכות ועניי כבוד עד שלא שלטו בהם שום טומאת סטרא אחרא אפילו בלבושיהם כידוע, ולזה היו נעשים מיד על כל דבר פשע בלי הארכת אפים רק בתכלית הדין. וכן הוא בזמן שהוא בחינת שנה, ידוע כל זמן המקודש יותר שולט בו הדין ביותר, וכמ"ש בראשית חכמה (שער הקדושה פ"ג) שבמועדים או שולטת הדין והגבורות יותר, וזה מ"ש רבינו הקדוש הארז"ל (ל"א שער הגלגולים הקדמה כ"ג) על ענין היארציט שכל שנה שנפש האדם לאחר פטירתו הולך למדרגה

ויהו ובחוף לארץ פעמים אינו מקבל כלל עונש בחייו על העבירה. ראה עוד באגרת התשובה (פקיס ד-ו) שביאר שהמיתה על ידי חיוב כרת היתה רק בדורות הראשונים שאז נמשכה החיות ממקום יותר גבוה, אך בדורות הללו החיות נמשכת ממקום יותר נמוך וגם העובר עבירה של חיוב כרת יכול לחיות.

ויו' נודע שעשרת ימי תשובה הם כענין עשר קדושות ה"ל. וכן כתב רבינו בפרשת אמור (ל"ח לפ"י א"מור ד"ה ונשה). וראה גם באמרי אמת (ערני יוס כפור מע"ד): איתא (שנ"ט ק"ע). שעל יו"כ נאמר (יעקב נ"ג) 'לקדוש ה' מכובד', ואיתא במשנה (כל"ס פ"א מ"ו) שיש עשר קדושות, והקדושה העשירית היא קודש הקדשים שהכהן גדול נכנס שם ביום הכפורים, עשר קדושות הם כנגד עשרת ימי תשובה, וצריך לילך מדרגה לדרגה. ויו' ונודע. לשון הזהיר: הני תרי יומין דר"ה אמאי תרי יומין, בגין דאינון תרי בי דינא דמתחברין כחדא, דינא עילאה דאיהו קשיא, בדינא תתאה דאיהו רפיא, ותרווייהו משתכחי.

יִשְׂרָאֵל, כָּל מִי שֶׁהוּא צָדִיק יוֹתֵר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא מְדַקְדֵק עִמּוֹ יוֹתֵר כְּחוּט הַשְּׂעִרָה^י, וְהֵבֵן.

ביאור דברי רש"י בתחילה עלה במחשבה וכו'

וְהֵינּוּ פִּנְתַּי רִשְׁי וְז"ל, 'בְּתַחֲלָה' רָצָה לוֹמַר תַּחֲלַת
הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, 'עָלָה בְּמַחְשְׁבָה', כַּנּוֹכַח לְעֵיל
כְּאֲשֶׁר בְּאַרְנוֹ (לעיל ד"ה ואלם אמיתת הענין), שְׂרָאשִׁית
הַמְדַרְגּוֹת הֵינּוּ סוּד הַמְחֻשְׁבָה נִתְהַוָה בְּמִדַּת הַדִּין,
'וְרָאָה' הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא 'שְׂאִין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם',
רָצָה לוֹמַר הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ רָאָה זֹאת מְעוֹלָם, וְלֹא
שָׁחַזר בּוֹ חֵס וְשָׁלוֹם, לְכֵן 'בְּיוֹם עֲשׂוֹת' דִּהְיִינוּ
סוּף הַמַּעֲשֵׂה, כָּל מֵה שֶׁנִּתְרַחַק יוֹתֵר מִשְׂרָשׁוֹ
מִתְנַהֲגִים עִמּוֹ בְּמִדַּת הַרְחָמִים יוֹתֵר וְאִין מְדַקְדֵקִים
עִמּוֹ כָּל כֶּף^י.

כשיעלה הרשע בדרגה יענש על דברים קלים

וּמִכֶּף מְקוּם גַּם הֶרְשַׁע יִקְבַּל עֲנָשׁ בְּעוֹלָם הַבָּא
אֵף עַל דְּבָרִים קְלִימִים, בְּעַת שִׁירְצָה הַשֵּׁם
יִתְבַּרְךָ לְהַעֲלוֹתוֹ מִמְדַרְגָּה לְמְדַרְגָּה אַחֵר שֶׁקְבַּל

עֲנָשׁוֹ עַל הַחֲמוּרוֹת, וּכְמוֹ שֶׁכְּתַבְתִּי לְעֵיל (ד"ה ו' חוה)
הַטֵּעַם) בְּבִאּוֹר לְשׁוֹן 'מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב', וְיִוָּכְמוּ
שֶׁכְּתַבְתִּי בְּמִקּוּם אַחֵר, אֲלֵא שְׂאִין נַעֲנֵשׁ עָלֵיהֶם
בְּעוֹלָם הַזֶּה, כִּי כְּפִי מְדַרְגָּתוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה אִין
הַדְּבָר הַהוּא פָּגַם כָּל עֲדִין, וְהֵבֵן.

תמימות בפסוקים 'למה תאמר יעקב וגו'

וּבְזֶה נִרְאָה לִי לְבָאָר פְּסוּקֵי יִשְׁעִיה (מ ט-ט), 'לְמָה
תֹּאמַר יַעֲקֹב וְיִתְדַבֵּר יִשְׂרָאֵל נִסְתַּרְהוּ דְרָכֵי
מֵה' וּמֵאֲלֹהֵי מִשְׁפָּטֵי יַעֲבֹר, הֲלוֹא יִדְעַתָּ אִם לֹא
שָׁמַעְתָּ אֱלֹהֵי עוֹלָם ה' בּוֹרָא קְצוֹת הָאָרֶץ לֹא יִיעָף
וְלֹא יִיָּגַע אִין חֶקֶר לְתַבּוּנָתוֹ, וְיַעֲפּוּ נְעָרִים וְיִגְעוּ
וּבַחֲוָרִים כְּשׁוֹל יִכְשְׁלוּ, וְקוֹזֵי ה' יִחְלִיפוּ כַח יַעֲלוּ
אֲבָר כְּנִשְׂרִים יִלְכוּ וְלֹא יִיעֲפּוּ וְכוּ'. וְכַל דְּבָרִים
אֵלוֹ אִין לְהֵם בְּאֹר וְקִשׁוֹר אִין צְרִיךְ לְדַקְדֵק
בְּהֵם^י. לְבַד זֹאת נְעוֹרֵר בְּאֲמָרוֹ 'תֹּאמַר יַעֲקֹב
וְיִתְדַבֵּר יִשְׂרָאֵל', הוּא כְּפּוֹל^י וְיֵשׁ בּוֹ מְלוֹת שׁוֹנוֹת^י,
דְּבִיעֵקֵב כְּתִיב לְשׁוֹן אֲמִירָה שֶׁהוּא רְכוּת^י, וּבִישְׂרָאֵל
כְּתִיב לְשׁוֹן דְּבוּר שֶׁהוּא קְשׁוֹת^י.

בִּיאוּרֵי הַחֲסִידוֹת

בפסוקים הללו, כי הוא ברור מאליו. לה. יש כאן כפל לשון 'תאמר יעקב' ו'תדבר ישראל'. לו. יש שינוי בלשון הפסוק בין יעקב לישראל. לז. ראה רש"י פרשת יתרו (ו ג) שאמירה היא בלשון רכה. לח. ראה בגמרא (מסכת טז): למימרא דכל דיבור לשון קשה, אין, כדכתיב (נלאשט מנ ט) 'דבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות'.

לב. כיוון שנפשו נאחזת במקום יותר גבוה. לג. הקדוש ברוך הוא ראה שהעולמות התחתונים לא יוכלו להתקיים במידת הדין, לכן שיתף בבריאתם את מידת הרחמים, אך העולמות העליונים נבראו רק במידת הדין, כנ"ל. לד. בפסוקים הללו נסמכו כמה עניינים שלא נראה שום קשר ביניהם, ואין צריך לכאור את הקושי

צִיּוּנֵי הַחֲסִידוֹת

בעולם הבא שנאמר (תהלים פד ט) 'ילכו מחיל אל חיל', הכוונה בל ידאג העובד ה' בראותו טרדות העולם המונעים אותו מהליכתו בסולם המדרגות, והוא מבין כמה טורח רב צריך לזה כמש"ל כי העבודה אין לה סוף, וידאג ביודעו כי האדם נקרא הולך שבידו תמיד לילך ממעלה למעלה, ואחרי פטירתו נשאר עומד. לזה הודיעו רז"ל שאין הדבר כן, אלא כל מה שהיה בכח הצדיק לילך לרום מעלה בחייו אלו לא היה לו שום מניעה מעבודתו, כך יעלה ה' גם עלה מעלה מעלה אחרי פטירתו, וז"ש אין להם מנוחה, שאינם נחים שם במדרגה א' אלא ילכו מחיל אל חיל. ונודע (עומת קכא): כי ה' מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, כי כל הקדוש יותר מקבל פגם יותר אפילו מדבר דק מאד, לזאת האיש צדיק שעשה איזה פגם משהו ולא פגמו הדבר ההוא כלל בערך מדרגתו אשר היה לו בחייו ולא נחשב לו לעון כלל, מ"מ אחרי מותו כאשר יעלה ה' למעלה עליונה מאשר היה בחייו אזי ימצא בו אותו הפגם וצריך מירוק עליו שם, וכן על דרך זה בכל מעלה אשר יעלה ה' שם יראו בו פגמים חדשים אשר לא נראו מתחלה. והוא 'מעלה עליו הכתוב', ר"ל כאשר יעלה ה' יהיה נראה אותו הפגם דק כאלו עשה עבירה גדולה, אלו דבריהם ז"ל.

גבוה יותר יש עליו דין יותר, וכן הוא בנפש האדם כמו שידוע שהצדיקים הקב"ה מדקדק עליהם כחוט השערה כנאמר וסביביו נשערה מאד (והשערות הוא בחינת הראש) וכו', והוא מה שכתבתי במקום אחר על מה שאמרו חז"ל בלשון זה בתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין ולבסוף בראו במדת הרחמים, ובארתי שתיכות 'בתחלה' ו'לבסוף' לא קאמו על מחשבתו יתברך, שאין שינוי חס ושלום אצלו כנאמר אני ה' לא שניתי, אלא תיבת בתחילה קאי על העולם פירוש בתחילת העולם, היינו כמ"ש לעיל בראש העולם שהוא בחינת חב"ד מקום המחשבה שם ההנהגה מדת הדין והנהגה זו תהיה אחר תחיית המתים שאז גם עבודת ישראל להקב"ה תהיה במעלה גבוה מאד כמו אצל ר' עקיבא כנ"ל, אבל עכשיו שאין עבודתינו להקב"ה רק בדרך הטבע אי אפשר לנו להתקיים בהנהגה זו אף עשה אחת.

ויח' וכמו שכתבתי במקום אחר. זה לשון רבינו בפי' בהר (תקס"ג ד"ה וזהו): והנה מבוואר בכתיבים ביאור כל מקום שאמרו רז"ל מעלה עליו הכתוב, כמו (שנמ נה): 'מתוך שבלבל יצועי אביו מעלה עליו הכתוב כאלו שכב עמה', ודומיהן, וביאורו שם, כי אמרו רז"ל (נתיב טז): 'צדיקים אין להם מנוחה אפילו